

I Norge er forskning på embryonale stamceller forbudt. Det er gode grunner til å endre denne lovgivningen

Ingen skam å snu

For nokså nøyaktig et år siden – i februar 2004 – var en gruppe sørkoreanske forskere årsak til overskrifter verden over. De hadde fjernet DNA fra en human eggcelle og erstattet det med arvemateriale fra en «voksen» celle. Deretter stimulerte de cellen slik at den begynte å dele seg. Noen dager senere hadde de produsert en cellelinje av humane embryonale stamceller. Humane embryonale stamcellelinjer var etablert tidligere, men da med utgangspunkt i fostervev eller befruktete egg. Dette var første gang man hadde klart å etablere en cellelinje ved overføring av somatiske cellekjerner til en ubefruktet eggcelle – såkalt terapeutisk kloning. Dette satte ny fart i en av de heteste og vanskeligste debattene på det medisinsk-etiske området – debatten om forskning på embryonale stamceller (1–5).

Debatten er vanskelig bl.a. fordi – som Paul R. McHugh uttrykte det i *New England Journal of Medicine* – «bioetiske debatter er debatter uten regler om en fremtid vi bare vagt forstår» (6), men også fordi sterke følelser og mange ulike temaer blandes sammen til én debatt. Det viktigste stridstemaet er hva som kan regnes som et menneskeliv. Starter det ved befruktningen? Ved implantasjon i livmoren? Ved et visst stadium i fosterutviklingen? Krever det en bevissthet? Er et potensielt liv det samme som et liv? Alle er enige om at et menneskeliv skal respekteres høyt og at man ikke kan forsvere å ta et liv for å redde eller bedre et annet. Professor emeritus – og grunnlegger av Stanford Center for Biomedical Ethics – Ernie Young beskriver hovedskillelinjen i denne debatten slik: Det dreier seg hovedsakelig om hvorvidt man gjør en distinksjon mellom det å være et menneske/menneskelig (being human) og det å være en person (being a person). Gjør man en slik distinksjon, vil de fleste falle ned på at en blastocyst – som er utgangspunktet for embryonale stamceller – ikke er en person. Man kan derfor akseptere utvikling av og forskning på embryonale stamceller. Gjør man *ikke* en slik distinksjon, vil man oppfatte en blastocyst som en person og vil være mot slik forskning. Det ene standpunktet kan ikke sies å være mer riktig eller etisk høyverdig enn det andre (7).

Men også andre temaer debatteres, for eksempel hvor nyttig eller nødvendig denne forskningen er. Tilhengerne av forskning på embryonale stamceller fremhever de behandlingsalternativene for alvorlige og uhelbredelige sykdommer denne forskningen kan gi (2, 3, 6). Motstanderne fremholder at stamceller fra fødte individer (adulte stamceller) kanskje kan vise seg å være like nyttige, og da slipper man det etiske dilemmaet med eventuelt å ta liv for å fremstille embryonale celler (5, 8). Mange er dessuten opptatt av konsekvensen av å stille seg utenfor og ikke delta i forskning og utvikling som uansett vil pågå, og som kan resultere i behandlingsalternativer for pasienter i eget land (9, 10).

Alle disse diskusjonene føres og fortsetter i de fleste land i kjølvannet av at teknologien utvikler seg og muligheter og farer blir

synlige og mer konkrete. Alle land regulerer forskningen på dette området, men på ulike måter. Land som Sverige, Kina, Korea, Storbritannia og Singapore, går lengst i å ønske utviklingen velkommen, mens USAs myndigheter er restriktive (10, 11). Norge har etter sigende verdens strengeste bioteknologilov. Det er etter alt å dømme sant. Forskning på og utvikling av embryonale stamceller er forbudt – og straffbart. I forhold til den norske holdningen virker selv president George W. Bush liberal: I USA er forskning tillatt, men det er lagt begrensninger på den offentlige støtten til slik forskning (10). Problemet med en forbudslinje er at vi ikke får deltatt i kunnskapsutviklingen, men også at vi på mange måter melder oss ut av debatten om hvordan dette vanskelige området skal reguleres og styres. Risikoen er dessuten stor for å bli dratt baklengs inn i fremtiden. På et område i så rask utvikling, vil det dukke opp situasjoner man ikke hadde tenkt på og konsekvenser man ikke hadde forutsett. Da må det gjøres unntak fra loven i spesielle saker, slik vi nylig har opplevd i saken om Mehmet. En politikk basert på unntak i enkeltsaker blir fort vanskelig å håndtere.

Forskning på humane embryonale stamceller stiller oss overfor en rekke etiske dilemmaer. Men så lenge denne forskningen overvåkes nøye og er under streng regulering, vil svært mange mene at den kan foregå på en etisk forsvarlig måte. Videre forskning på embryonale stamceller er, slik vi ser det i dag, en av svært få realistiske muligheter til å finne årsakene til sykdom og utvikle behandling for en lang rekke pasienter med kroniske, alvorlige og uhelbredelige sykdommer. Forskningen pågår i dag i mange land, og behandlingsalternativene vil bli tilgjengelige for norske pasienter. Da bør Norge og norske forskere delta både i forskningen og i den internasjonale debatten om reguleringen av forskningen. I så fall må bioteknologiloven endres.

Charlotte Haug
redaktør

Litteratur

1. Spar D. The business of stem cells. *N Engl J Med* 2004; 351: 211–2.
2. Friedrich MJ. Researchers make the case for human embryonic stem cell research. *JAMA* 2004; 292: 791–2.
3. Phimister EG, Drazen JM. Two fillips for human embryonic stem cells. *N Engl J Med* 2004; 350: 1351–2.
4. Sunde A, Eftedal I. Embryonale stamceller og terapeutisk kloning. *Tidsskr Nor Lægeforen* 2001; 121: 2407–12.
5. Rognum OR. Terapeutisk kloning – fremtidens medisin eller en etisk blindgate? *Tidsskr Nor Lægeforen* 2001; 121: 2413–7.
6. McHugh PR. Zygote and «clonote» – the ethical use of embryonic stem cells. *N Engl J Med* 2004; 351: 209–11.
7. Young E. To be or not to be. *Stanford Medicine Magazine* 2004; 21: 30–1.
8. Körbling M, Estrov Z. Adult stem cells for tissue repair – a new therapeutic concept? *N Engl J Med* 2003; 349: 570–82.
9. Solbakk JH, Ottersen OP. Politikerne lammer forskningen. *Dagbladet* 8.1.2005.
10. Drazen JM. Embryonic stem-cell research – the case for federal funding. *N Engl J Med* 2004; 351: 1789–90.
11. Sundar T. På sporet av helbredende stamceller. *Tidsskr Nor Lægeforen* 2003; 123: 1378–81.